

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Het Leven Ende Mirakelen Vanden H. Ende Honichvloeyenden Leeraer Bernardvs

Verstock, Gasparus

T'Hantwerpen, 1650

Het Viifde Boeck.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37315

H E T
VIIFDE BOECK.

CAPITTEL I.

Hoe BERNARDVS hem ghevoelt
in sijn leste sieckte.

Als de opperste Doosienic-
hepde nu hadde vooz haer
ghenomen / naer soo grooten
ende lanckdurighen arbeypde /
haeren beminden discipel

BERNARDVS Abt van Clarebaux / de Sijn li-
ghewenste ruste des doots te gheben ; soo chaem
miert hy al meer ende meer inden gheest vort seer
bersterckt / ende 't krauck lichaem begost debiel.
te berflautwen. Want ghewaer wordende
dat sijn eynde begoste te naeckē / ende den
loon sijnder werckē aenstaende was / soo
heeft hy met meerdere bljcticheyde inden
gheest boozt-ghegaen / besunderlijck dat Verlāght
de vertwoestinghe sijnder aertsche woos seer naer
ninghe haest soude gheschieden / heeft al den he-
meer ende meer begost te verlangen naer mel.
de wooninghe des eeuwich leuen hier
hopen inden hemel. Desen sijnen salig-
ghen

ghen yber ende begheerte / die uyt sijn al-
 dersuyberste hert quamen / hebben wy
 dooz verscheyde teeckenen al dickwilg
 ghewaer ghewozden : Want in sijnne leste
 sieckte / al was sijn lichaem beele ellenden
 onderwozpen / nochtang den gheest was
 byp ende machtigh / in't beoeffenen het
 ghene sijn siele salicheydt belanghden /
 niet ophoudende in't midden van alle sijn-
 ne pijnen yet gherstelijckx t'oberpepsen
 oft uyt te legghen oft met groote inni-
 cheydt te bidden. In't lesen der Misse
 (dat hy tot sijn uysterste toe noyt by-naer
 heeft achterghelaeten) was sijn lichaem
 soo debiel / dat den gheest 't selue moeste
 onderhoutwen / mede sijn seluen op-offe-
 rende aen Godt Almachtigh vooz een
 aenghenaem offerande. Ter wijlen hy soo
 sieck was / heeft hy aen sijnen Oom (eenen
 der Ridderx van Jerusalem / die op dien
 tijdt een der pzincipaelste des landts van
 Jerusalem was) eenen bzief gheschreuen /
 waerin hy onder andere schryft : Aelt
 vergaen nu allenskens ende meyne dat
 tek 't niet lanck op dese aerde maecten en
 sal.

Hy is
 sterck vā
 gheest.

Leest alle
 daghen
 Misse.

Schrijft
 sijn dif-
 positie
 aen sijnen
 Oom.

CAPITTEL II.

Hoe eenen sijnder Religieusen door
sijn hulpe uyt den noot van ver-
drincken verlost vwort.

In dese sijne sieckte ist gheschiedt/datter
eenen sijnder Religieusen om sekere Hy seyne .
eeneu
Religiens
naer
Duyts-
landt. affaiven moeste reysen naer Hooghduyts-
landt; alwaer Henricus wierde gheson-
den/die hy ober ses jaeren van Constan-
tien met sommighe andere naer Clares-
baur gebrocht hadde. Desen/als hy ghe-
sonden wort/ bzeesende de perijckelen die
op sulcken verre reyse te verwachten
waeren: (want het winter was) maer
't ghene hem 't meeste achterdencken gaf/
was / dat hy bzeesden booz sijn weder-
comste den man Godts van dese wereldt
soude gheschepden wesen / ende alsoo be-
rooft vande verdiensten der leste Vader-
lijcke benedictie. BERNARDVS heeft De voor-
segginghe
van Ber-
nardus. hem dese bzeese af-ghenomen ende ghe-
sept: En zijt niet bebreest/ ghy sult ghe-
font wederom comen/ en ny naer utmen
mensche binden; aldus heeft hy Henri-
cus wel ghetroost op de reyse ghesonden.
Als hy nu sommighe daghen ghereyst
hadde; heeft hy ontrent Argentiers ouer
een toe-ghebrozen rivier moeten ryden /
ende

Den Re-
ligieus
valt door
d'ijs.

ende in't midden zijnde / is d'ijs onder
hem gebroken / soo dat hy met den muyl
daer hy op sat onder d'ijs gheschoten is ;
hy en wiste niet wat doen / die nu soo
deerlijck was gheselt / maer terstont
heeft hy sijne ghedachten gheslaghen op
sijnen gheestelijcken Vader / ende ober-
peest dat sijne belofte niet te bergheefs en
koste wesen : hier naer soo scheen dat hy
sijnen heylighen Vader booz hem sagh
staen (soo hy ons noch daghelijckx ver-
telt / seyt den Schrijver) waer dooz hy
met sulcken soeticheydt wiert overgoten /
dat hy noch 't getoelbt banden bloet / noch
de moepelijckheydt bande kouwe / noch
moeyte van sinen aefem te scheppen / noch
eenigh onghemack vreesden oft gheboel-
den : hier naer teghen het ghetoelbt ban-
de ribtere sonder sijn toe-doen / is hy met
den muyl ghecomen aen 't gat daer hy
dooz gheballen was / ende sonder eenighe
vrees oft quetsure upt ghecomen. Naer
dat hy sijn affairen in Hooghduytslandt
ghedaen hadde / is ghesont ende mel te
passe t'huyt ghecomen / ende heeft de ge-
trouwe belofte warrachtigh bevonden /
ende BERNARDVS grootelijckx be-
danckt ; dat hy nu noch daghelijckx aen
sijn graf doet / alwaer hy seer Gode-
vzuchtelijck is biiddende / soo den Schrij-
ver van desen Boeck verhaelt.

Wort uyt
perijckel
door Ber-
nardus
verloft.

Comt
t'huyt en-
de be-
danckt
hem.

CAPITTEL III.

Vande tvvedrachticheydt der Borghers van Metz teghen de Princen, ende hoe BERNARDVS om den peys te maecken versterckt vvort.

Op den tijdt als onsen heyligen Da- Bernardus leste sieckte.
 der in sijn Clooster van Clarebauy sieck te bedde was ligghende / soo isser een groote swaerlicheydt ober de ghemeypnte der Stadt Metz ghecomen : want sy en kosten niet verdraeghen dat de Princen / daer ontrent woonende / haer soo groote moepelijckhepdt aendeden ; daerom heb- 'T gheschil tusschen de Maer de Princes ; want de Princes hadden haer tusschen de riviere de Moesel ende eenen bergh be- sloten / soo dat sy ghedwonghen waeren oft te bechten oft haer ghevanghen te gheben ; sy hebben haer tot bechten begheben / ende naer dat het een ure gheduert hadde / zijnder wel twee duysent 1000. borghers ver- slagen.
 borghers soo doot-gheslaghen als ver- slagen.
 dzoncken. Die vande Stadt / hier door
 tot meerdere gramschap ontfleken zyn-
 de /

Sy ver-
stercken
haer Le-
ghers.

de/ hebben seer veel volck op-ghe-
nomen om wzaeke te nemen : de Princen banden
anderen kant/ nu stouter wesende / heb-
ben haeren Legher seer verstercht / soo
datter nu anders niet te verwachten en
was als een verwoestinghe van 't ghe-
heel landt. Den Hooghweerdighsten
Heer Illinus Aertsbisshop van Trier is
seer bedroeft gheweest ouer de groote be-
roerte / ende vreesden noch meerdere
troubelen ; maer door sijne schapen be-
sozght zijnde / heeft sijnen uitersten men-
schelijcken toe-blucht tot BERNAR-
DVS ghenomen. Hy is naer Clavehaup
ghereyst/ ende ten lesten aldaer ghecomen
zijnde/ inde teghenwoordicheydt van al-
le de Religiösen heeft hy BERNARDVS
te voet geuallen/ hem biddende/ tegen al-
sulcken grootē quaet hem te willē stellen.
Godt/die altijdt de weghen ende mercken
van sijnen ghetrouwen dienaer hadde
ghestiert/ ende in alle ghewichtighe sae-
ken hem door een seer bequaem instru-
ment ghebruyckt/ hadde sommighe da-
ghen te vozen sijne sieckte wat verlicht ;
soo dat hy antwoorde schreef op den
brief vandē Eertweerdighstē Heer Hugo
Bisshop van Ostien/onder allen seggen-
de: 'Tis waer dat ghy-lieden ghehoort hebt,
ick ben sieck totter doot toe,maer daer-en-
tusschen ghelijck ick ghevoele, wederroepē

Dē Aertf-
bisshop
comt by
Bernar-
dus op
dat hy
den peys
soude
maecken.

Sijne
sieckte
verlicht
vyat.

pen vande doot, ende dat ghelijck ick ghe-
 voele niet lanck. BERNARDVS die ach-
 ten dit sterffelick leuen meer een doot als
 leuen. Dit heeft d'ewighe Doosfient-
 cheydt / aen wie sijne siele seer aenghes-
 naem was / seer dickwils met hem ghe-
 daen / als sijne hulpe den noot vande
 stercke oft eenigh landt vandoen hadde;
 soo dat de crachte sijnder siele 't lichaem
 te boben ginck / tot verwonderinghe van
 een-teghelijck; waer dooz / al was hy
 seer debiel ende teer van lichaem / de
 sterckste ende vromste menschen in arbeut
 overwonnen heeft; ende als d'affairen
 ghedaen waeren (ghelijck tot sijn seluen
 comende) wiert wederom met veele el-
 lenden ende kranckheden bebanghen /
 soo dat hy by-naer niet en scheen te le-
 uen als hy met Godt alleen leefden / daer
 hy nochtans in affairen wesende / ghe-
 sont ende wel te passe scheen te zyn;
 d'welck in dese teghenwoordighe saeke
 van Metz wel te bemercken is / want de
 Goddelijcke hulpe heeft hem in dese saec-
 ke soo openbaer by-ghestaen dat in desen
 arbeutd sijne crachte scheen te vermeer-
 deren.

De for-
 ghe die
 Godt
 voor sine
 dienaer
 heeft ghe-
 draghen.

Sijne
 sterckte
 des
 gheests

CAPITTEL IV.

Hoe BERNARDVS den peys
maectt tuffchen de Borghers van
Merz ende de omligghende Prin-
cen.

N aer dat beyde dese partijen haer Le-
ghers wederom versterckt hadden/
hebben sy op den kant bande Maesel te-
ghen ober malsanderen ghelegen. BER-
NARDVS is in't Legher by de Princen
ghetomen om peys te maecten / maer sy
en hebben naer gheen accoozt willen hoo-
zen / dooz dien sy seer hooghmoedigh om
de bekreghen victozie waeren / ende zyn
al soo grammoedigh vanden man Godts
ghescheyden / soo datter gheen hope van
peys ende vrede te verwachten en was.
Dat sy vanden man Godts scheyden / en
is niet gheweest om dat sy hem verach-
ten / maer uyt vreesse sinder weerdicheyt:
want veele vreesden dat hy lichtelijck den
sin van sommighe soude omfetten / al ist
dat sy loos waeren : niet oberdenckende
wat hy dooz synen geest / op alle plaetsen
teghenwoozdigh / koste uyt-rechten.
'T saemen-comen der partijen was ghe-
daen / d'een ende d'ander partije maeck-
ten haer ghereet om te bechten / sy hielen
dagh

Bernar-
dus reylt
naer het
Legher.

Dē Prin-
cen vvil-
len ghee-
nen peys
maecten.

daghende nacht raedt om malcanderen
 te vernielen. De Religiouſen die met hem
 waeren maecten groote droefhejdt ober
 dellende die het landt te berwachten
 was / maer BERNARDVS heeft haer
 ghetrooft ende gheſept : En weest ghp-
 lieden niet bedroeft / al iſt ſaecten datter
 groote ſwaericheydt iſt / nochtans ſal
 den ghewenſten peys gheſloten worden ;
 ende hy heeft haer de manier uytgelept /
 leggende : **Op** docht inden nacht dat ick
 de hoogh **Miſſe** ſongh / ende 't ghebede
 boozden **Epistel** gheſonghen hebhende /
 wiert ick indachtigh / dat ick Gloria in
 excelsis Deo achterghelaeten hadde / waer
 booz ick beſchaemt wozdende / hebbe het
 ſelue met u lieden gheſonghen. Sander-
 daeghs ſnachts wiert hem eenen **Brief**
 vande **Princen** gheſonden om den peys te
 maecten / ende ſmozghens ſijn Religieu-
 ſen ſprekende / heeft gheſept : **Wenſiet** de
 bereydinghe van te ſinghen den Gloria
 in excelsis Deo , ende gaf haer den **Brief**
 te leſen. **Op** den ſeluen dagh ſijn de ghe-
 deputeerde van beyde partijen by hem
 gheromen / maer om groote ſwaeriche-
 den dier op-veſen ende boozghelept wier-
 den zijnder ſommige daghen ghepaffeert
 ſonder eenighe reſolutie ende met wan-
 hope van accroozt / niet reghenſtaende
 ſommighe hadden noch eenighe hope / om
 dat

De Reli-
 giouſen
 zijn be-
 droeft o-
 ver het
 miſlucke
 vanden
 peys.

Voorſeyt
 den peys.

De ghe-
 deputeer-
 de comen
 by hem.

Bernar-
dus ghe-
neest
veele
siecken.

dat BERNARDVS den peys boozsept hadde; daer-en-tuffchen het uyt-stel en heeft gheen schade ghedaen / besunder-lijck aen de ghene die met verscheyden sieckten besmet waeren / soo datter beele door sijne ghebeden van haere kranckheden verlost wierden / waer van sommighe seer verwondert waeren / ende andere versterckt wierden in't gheloof; daer was sulckenen toe-loop van ghebreckelijcke menschen tot BERNARDVS / dat het scheen dat hy op 't accoozt niet eens en pepfden / totter tijdt toe / dat ten lesten in't midden vande riviere beyde de partijen in een schuytjen by malcanderen met BERNARDVS zijn gheromen; alwaer hy met sulckenen Goddelijcken peder haer tot accoozt heeft gheraeden / dat sy aldaer malcanderen de handt hebben ghegheven ende een minnelijck accoozt ghemaect.

Den peys
vvoit ge-
sloten.

CAPITTEL V.

Hoe hy inde teghenvvordicheydt der Princen een mirakel doet, vvaer door sy bevveeght vvorden om peys te maecten.

Onder allen de wondere wercken die Godt Almachtigh hier door sijnen dienacr

naer BERNARDVS ghebaen heeft /
 in het bermaerste ghetweest de ghenesin-
 ge van een vrouwe. Dese hadde van o-
 ver acht jaeren een ongheneselijcke steck-
 te ghehad / altijd schuddende ende be-
 rende. Als nu schein / om groote swae-
 richeden dier boort ghebracht inerden /
 dat den peys niet en soude kunnen ghe-
 maect worden / soo is dese vrouwe door
 de ghehenckenisse Godts by hem gheco-
 men / waer mede seer veel volck by een
 vergaderden ; ende naer dat hy hier een
 royt ghebrdt hadde ghesproken / heeft de
 vrouwe inde reghentwoordicheyde van al-
 len t volck haer oude ghesontheyde be-
 comen. Van dit boben-natuerelijck
 werck / is een-teghelijck seer verwondert
 ghetweest / soo datter veel versteenighde
 jerten beweeght ghetworden zijn / ende
 by-naer een half ure met traenen riepen /
 peys / peys ; hy wiert soo oberloopen
 hande menschen / die sijn habijt ende boes-
 ten gheduerigh kusten / dat sijne mede-
 Religieusen ghedwonghen waeren hem
 op-te-nemen / in een schuyte te setten en-
 de een luttel banden kant te steken : De
 ghedeputeerde volghden hem naer om
 wederom banden peys ende vrede te spre-
 ken / ende hebben al suchtende teghen
 malcanderen gheseyt : Wy moeten hem
 gheerne goozen spreken / want (ghelijck
 Na wy

Van een
 ghebrec-
 kelijcke
 vrouwe.

Hy ghe-
 neest
 haer.

Hier door
 worden
 veele be-
 weeght.

De be-
 weghin-
 ghe van-
 de gede-
 puteerde.

wy sien) hy van Godt bemint ende ver-
hoort wort / die om sijnen't wil in onse tes-
ghentwoordicheyt sulcken wondere wer-
ken heeft ghedaen; Als sy nu tegen hem
pet sulckx gheseyt hadden / antwoorzen
hy haer: (ghelijck hy seer ergh was in't
blijden der pdel glorie) Godt en heeft
dat niet om mijnen maer om u lieden
wille ghedaen / ende op den selven dagh
heeft hy alle de swaericheden te neder-
ghelept / ende den peys tusschen de Bor-
ghers der Stadt Metz ende d'omliggende
de Princen ghesloten.

Hy sluyt
den peys
vande sij-
de der
Princen.

CAPITTEL VI.

Hoe hy eenen blinden eer hy inde
Stadt comt, en eene lam-ledighe
vrouvve inde regenvvoordicheyt
der Borghers ghenesen heeft.

De bor-
gers vvil-
len van
gheenen
peys hoo-
ren.

Op den dagh als BERNARDVS het
voorschreven mirakel inde teghen-
woordicheydt der Princen ghedaen had-
de / ende alsoo vande Princen't woordt
ghecregen hadde om den peys met de
Borghers der Stadt te sluyten / is met
den Metzbisshop by de Borghers ghe-
gaen / ende heeft haer met crachtighe
ende stercke reden tot peys gheraeden;
maer de Borghers hielen hem voor de
grootte

groote nederlaghe die sy sommigen tijdt
te vozen gheleden hadden / ende ober-
sulck dat sy de selbe wilden wozeken: Ter
tijden BERNARDVS met hunlieden
besich was / isser op de selue ure een lam-
ledighe vrouwe aldaer by hem gebrocht;
op dese heeft hy sijne handen ghelept / een
rozt ghebedt ghesproken ende sijnen man-
tel haer aen-ghebaen / die den Aertsbis-
schop met d'een zijde vast houden: naer
dat sijn ghebedt ghedaen was / heeft ^{Hy ghe-}
haer de benedictie ghegeven / op-geheft / ^{neest een}
ende tot verwonderinghe van een-lege ^{lam-le-}
lijck / is sy / dooz 't midden van 't volck / ^{dighe}
ghesont ende wel te passe naer hups ghe-
gaen.

BERNARDVS om inde Stadt te co-
men / als hy de partije bande Princen
ghesproken hadde (ghelijck boven ghe-
lept is) heeft sijn seluen niet derben te
lande begheben / om de menichte des
volckx die hem volghden; maer is ghe-
baeren met een cleyn schuytken / ende on-
der alle de ghebzeckelijcke die op den
lant bande ribiere stonden / om dooz hem
tenighe vertroostinghe te verkerighen /
was eenen blinden die gheerne by BER- ^{Hy ghe-}
NARDVS soude gheweest hebben / ende ^{neest ee-}
hoozende een schipken booz-by baeren / ^{nen blin-}
riep om daer in te zyn ende alsoo by den ^{dene}
man Godts te comen; den Schippers
A a 2 heeft

heeft hem in-ghenomen / ende aen het
schuytjen (daer BERNARDVS in was)
gheset : die onder de handen vanden man
Godts door de vasticheyde sijns gheloofs
terstont ghenesen is / roepende met ver-
wonderinghe / Ick sien berghen / ick sien
mensen / ick sien boomen ende water.

CAPITTEL VII.

Hoe hy noch veele mirakelen voor
sijn doot ghedaen heeft.

Twee oft dzy mijlen vande Stadt
Metz is een Clooster ghelegghen /
Sinte Benedictus ghenaemt / daer was
een kindt soo kreupel / dat het niet een
lidt-maet vande nieren af tot de teenen
toe en koste ghebzupcken / dit hadde den
vader ouer vier jaeren upt Bourgundien
ghebrocht / ende wierde nu vande almoe-
sen der Keligieusen onderhouden. Hier-
en-tusschen waeren de wondere wercken
van BERNARDVS dit gheheel lande
door verbruyt : de Keligieusen verhopende
oock eenighen troost vooz dit kindt
van hem te verweruen / hebben dat op een-
nen maghen geboden te leggen / ende zijn
ten lesten met dit kindt by hem gheco-
men / biddende sijne ghewoonelijcke
bermherticheyde met 't kindt te willen
doen.

Van een
kreupel
kindt dat
int Cloo-
ster
vwoondē.

Hy ghe-
neest dat
kindt.

doen. Hy heeft het toc-ghestaen / sijn
handt daer op ghelept / een luttel tijds
ghebeden / en op de selue ure is dat kindt
sonder eenigh ghebreck naer huys ghe-
gaen: ten lesten (ghelijck ons den Abt
dier plaetse gheseyt heeft) hy is op dese
ure noch den Schaep-herder (seyt den
Schryber) van 't Clooster / ende wilt
hem yemandt kennen / Iohannes is sijnen
naem.

Eenen anderen kreupelen die ontrent Gheneest
deselbe Clooster woonden / is dooz de ber- eenen
diensten van BERNARDVS ghenesen kreupelē.
ghetworden.

By de Stadt Leuie / op een plaetse Gheneest
Sunderville ghenaeem / heeft den man eenen
Godts een blinde vrouwe haer ghesicht blinden.
ghegeven inde teghenwoordicheydt van
veel volckx des landts / die daer gheco-
men waeren om desen h. man te sien.

Wande reste het soude te moepelijck Hy heeft
(seyt den Schryber) oft wel gheheele- veele mi-
mael onmogelijck wesen / allen de won- rakelen
dere wercken te verhaelen / die hy op dese ghedaen.
reysse ghedaen heeft; ende 't en is mijn
booznemen niet / mijnen arbejdt te be-
sieden in alle sijn wonderere wercken / ende
groote deughden te verhaelen.

Hier is van allen u reysen ende weghen De snyt-
Alderheylighsten Vader het eynde / redē sijns
ende dit is uwen lesten arbejdt ghe- levens.

Na 3 weest /

weest/ende in dese Boecken niet min pro-
sijttigh als wonderbaer / hebbe ick allen
u trahalie ende arbeydt verhaelt (daer
ick seer dickwils by gheweest ben) op
dat sinnen Naem door den utnen soude
verheffen/den Koninck der glozien/utnen
Heer ende Godt.

CAPITTEL VIII.

Hoe hy thuys-comende seer sieck
vvort, en sijne Religieusen een
schoone vermaeninghe gheeft.

ALS BERNARDVS nu den pepe
ghehelemael ghesloten hadde / ufs-
schen de bozghertje van Metz en de om-
ligghende Heeren / soo is hy wederom
naer sijn Clooster vertrocken ; daer hy
in een swaere sieckte gheballen is / inde
welcke hy met sulcken soeticheydt des
gheests alle daghen naerderden den wt-
ganck sijn leuens al ofte hy naer een
haue/allenskens laetende t' seyl ballen/
hadde ghebaeren. Hy riep sijn mede-rel-
gieusen ende heeft haer gheseyt : die sijn
de woorden die ick u lieden gheseyt heb-
be / als ick den booz-leden winter sieck
was / dat ghy-lieden alsdan niet en
sout bzeesen; maer dat den naesten somer
mijn

Vertrect
wederom
naer
t'Cloo-
ster.

Hy valt
in een
svvaer
sieckte.

De leste
vermac-
ninge die
hy sijne
Religieu-
se gheeft.

mijn schepden wt deser weerdte aen-
 staende sonde wesen. Maer hoe wel (see
 den schijver) hebben wy dooz eyghen
 experientie gheleert dat bande heplighe
 apostolen d' Ehangelten ghetuyghen / *Luc. 18.*
 dat als CHRISTVS haer boozsepde sone
 passie sy t' selue niet vorstonden / noch bes-
 creyden en costen. Want daer t' hert seer
 verbeert is / en kanmen niet lichtelijck
 vermandt wijsghemaecten om te gheloo-
 ven; besunderlijck daer BERNARDVS /
 medelijden hebbende met sijne kinderen /
 sulcken woorden niet wt-en-sprack maer
 binnen houden.

Niet-teghen-staende heeft hy met de
 wercken gheroepen ende gheseyt: Ick heb-
 be de wercken volbracht die my den Vader
 gegeven heeft om te doen; Ten lesten
 als den Eertweerdichsten Heer Gaufridus
 bisschop van Langres by hem gecomen
 / om van eenighe gewichtighe saekē te
 spreken / en verwondert was dat B E R-
 NARDVS daer op niet en antwoorden;
 welck BERNARDVS bemerckende /
 heeft gheseyt: Ick en ben nu van deser we-
 erldt niet. Den man Godts soo sieck sijn-
 de / heeft groot medelijden met sijne
 menschen ghehad / die hy om sinnen t' wil-
 le seer bedroeft ghesien heeft / iae hy naer
 besuyckende van mistroostinghe ende
 verlaetenheyt / om dat sy merckten / dat

En be-
 commert
 hem niet
 meer met
 vveere-
 lijcke af-
 fairen.

De droef-
 heyt der
 Religieu-
 sen.

haeren seer minnelijcken trooster niet langh leuen en soude; maer BERNARDVS (ghelijck hy soet ende minnelijck van spraeke was) heeft haer gheheel troostelijcke vermaeninghen ghedaen/besunderlijck haer vermaenende / dat sy althijde inden schoot vande Goddelijcke ghenade vast maeken souden den ancker van seker hope en leuende ghelooft met een wel-ghedraepde kroon van liefde / daer-en-boven belovende dat hy haer niet verlaeten en soude. Veel meerder (seet den schryver) als ick kan beschryben ofte wt drecken / met veel bidden en traenen heeft hy neersticheydt ghedaen / om in onse herten de vrees Gods / supberheyt / en den opzichten puer tot alle volmaecktheyt te drecken / daer hy ons vermaenende / waert saeken dat hy eenighe deughden te boozen in ons gheplant hadde / soo dooz goet exempel als gheestelijcke vermaeninghen / dat wy neersticheydt souden doen / om de selue te behouden en daeghelijck daer inne voozt-ganck te doen / met de selue woorden ghelijck den Apostel / maer eenen anderen gheest / seggende: Wy bidden u lieden ende smecken inden Heere IESU, dat ghy ghelijck ghy van ons ontfanghen hebt, hoe dat ghy behoort te wandelen en Godt te behaeghen, soo oock wandelt, op dat

Nota.
De
schoone
vertrou-
winghe
voor sij-
ne Reli-
gieusen.

Sijn
neerstic-
heydt int
preken
der vol-
maeck-
theydt.

1. Theff. 4.

dat gy noch overvloediger moget worden.
Och oft wy dat met sulcken affectie
hadden volbracht / als hy ons dat wel
geseyt heeft!

CAPITTEL IX.

Van sijne vvt-vvendighe ende in-
vvendighe ghesteltenisse in
sijne sieckte.

De mantere sinder ghesteltenisse in
sijne leste sieckte gheeft hy te ken-
nen / in eenē brief / die hy aen eenen goeden
vriendt / luttel daeghen booz sijnē afflij-
vicheydt my ghedichteert heeft / die heel
bequaemelijck hier sal by-gheboeghe
worden / tot eenen spieghel aller gheeste-
lijcke persoonen hoe sy op haere ghene-
ghentheden moten letten. Den brief is
gheschreven aenden seer Eerweerdighen
Heer Arnaldus Abt des Cloosters Goet-
dal ghenaemt in Zanckryck ghelegen /
en begint aldus: wy hebben u liefde ont-
fanghen in liefde ende niet in ghenuch-
te. Want wat ghenuchte isser daer an-
ders niet als bitterheydt en is t' en sy
dat alleenelijck niet t'eten / eenichsins
ghenuchelijck is. T'slaepen is my ver-
gaen / en al ist dat ick ondertussen wat
swijmele / blijve nochtans voi pijn; een
slappe

Hy di-
steert ee-
nē brief
van sijn
ghestel-
nisse.

En kan
niet eten.

Kan niet
slapen.

slappe maghe ist / die my by-naer alle dese pynen aendoet; dickwils snachts en deur den dagh moet ick haer laben met eenighe bochticheydt / want allen t'ghe-

Slap van maghe.

ne eentichsins crachtich is / en kan sy niet berdzaeghen / ende t'lutsken dat sy inneemt moet met groote moepelijckhepde gheschieden / vreesende noch grooter ist saeken dat sij ydel blijft / mijn boeten en

Gesvol- len be- nen.

freenen sijn op-gheswollen / ghelijck aen de ghene die waetersuchtich sijn / gheschiedt: ende onder alle dese miserien (op dat ick booz eenen vziendt den staet mijn-

Hy is crachtich inden gheest.

der siele niet soude verborghen houden) naer den inwendighen mensch (ghelijck eenen die min wijs is segghe ick) den gheest is blytich ende couragteus in een cranck lichaem. Bidt den saelichmae-

Verlaght om te sterven,

ker die niet en begheert de doot der son- daeren / op dat hy mijnen wt-ganck niet wt-en-stelt maer betwaert: dit heb ick ge-

Wat in desen brief te bemerken is.

dicteert / soo ghestelt sijnde / dat ghy doot de bekende hande wel kunt bemercken mijne affectie. Dit is den brief die hy van sijne wtwendighe ende inwendighe ghesteltenisse gheschreven heeft / wt wiens inhoudt kan den Godt-bruchti- ghen leser lichtelijck verstaen sijn Godt-bruchtich ende gheestelijck hert / hoe dat in een cranck lichaem stilte was int verstandt / lichticheydt int ghemoet / soe- ticheyde

ticheydt inden gheest/en int opperste der
betrouwen wat eenen vasten wortel
van ootmoedicheydt dat hy ghehadt
heeft.

CAPITTEL X.

Vande droefheydt sijnder Reli-
gieusen over sijn sieckte, ende
den lof die hem toegheschreven
vvort.

In dese sieckte van onsen alder-bemint-
sten vader en kan ick niet naer-laeten
onse onvertroostelijcke droefheydt / daer De
wy mede behaughen wierden / als wy droefheyt
saghen / dat wy eenen soo goeden vader der Reli-
moesten verliesen. De Religieusen wier- giesen
den magher van droefheydt / sommighe in sijn
geel van aensicht/andere waeren de kae- sieckte.
ken ingheballen van traenen ; hoe vol
wonder ghedachten en waeren wy niet
(seet den schryver) als ons sulckenen
aenghenaemen schadt / daer wy by ston-
den / ontnomen wiert / en datter gheen
hope was van dien te behouden oft we-
bezom te krijghen/het was eenen vader/
maer wat booz eenen vader / die scheen
toegh te gaen / t'was onsen eyghen va-
der/en vande werelt den algemeynen. wy
was

Hier
vort sij-
nen lof
beschre-
ven.

was d'eer bande goede / en een roede hoog
de quaede ; in sijne teghenwoordicheydt
was alle heplicheydt ghenuchelijck / de
bermetentheydt wierder getemt / de ver-
steenicheydt vermozft / de vergaederinge
daer hy teghenwoordich was schein hy
als een son te verlichten / en daer sijn te-
ghenwoordicheydt niet en was wiert
het soo duyfter als den nacht. Och met
wat een Godt-bzuchtich hert moet een-
tegelijck van ons noch hedef-daghs roe-
pen: Mijnen vader, mijnen vader, den wae-
gen van Israel en sijnen voerman! Ghy sijt

4. Reg. 2.

de haue der dolcke / en schilt der verdruck-
te / en gelijck Iob van sijn seluen spreekt:

Iob 29.

Ick heb den blinden een ooghe gheweest,

Sijne lof.

ende eenen voet den kreupelen ; t' selue

machmen van u wel segghen. Ghy sijt

een voorbeeld der volmaecktheydt / ghy

sijt de glorie van Israel, de blijfchap van

Jerusalem / de ghenuechte uwer eeuwe /

de eenighe eer van uwen tijdt / eenen

bzuchtbaeren olyf-boom / eenen wel-

riekenden cedarboom / een wt-verco-

zen vat / en een vat der eeren in t' hups

Godts / een vat van louter goudt ver-

ciert met alle kostelijcke ghestenten /

vast en machts van gheloof en heplie-

heyt / met beele hemelsche gauen als

peerlen verciert. Ghy sijt de sterckste en

de verhebenste pilaer der H. Kercke / de

wel-

Van dese
lof kan
den lief-
hebber
van Ber-
nardus
een ghe-
bedt
maeken.

KIII
28

wel-clinckende trompet des Heeren / het
soet snaer-spel banden **H.** Gheest / bev-
lijdende de Godt-vzuchtighe / vertoer-
kende de slappe / en vzaeghende de ver-
moepde / wiens medicinael handt en tou-
ghe gheeesden twee siecken d'een van
t'lichaem d'ander van manieren / wiens
leedt was eenboudich / het aensicht soet
van wesen / wiens leuen vzuchtbaerich en
doot seer kostelijck / want t'leuen en ster-
ten vooz **CHRISTVS (O BERNARDE)**
heeft u al winste gheweest; vande reste al
is saeken dat het seer wel ghedaen is u
heel gelucky te wonschen / om dat ghy de
hemelsche vzeucht nu gheniet; ten is
vazom niet teghen reden / dat wy vzoef
sijn / om dat ghy met den lichaeme van
ons ghescheyden sijt.

CAPITTEL XI.

Hoe de Religieusen in sijn doot-
bedde by hem comen en van sijne
oormoedicheydt ende hoe hy
sterft.

AL**S** **B**ERNARDVS nu insijn wt-
terste was / hebben sijne kinderen /
die hy dooz t'heplich Evangelie ghe-
monnen hadde / by hem getomen / vol van
vzoefhepdt ende met weenende ooghen /
seg-

de droef-
heydt der
Religieu-
sen.

Haerach-
spracke
tot Ber-
nardus.

Bernar-
dus voort
beveegt.

Sijne
oormoe-
dicheydt.

segghende: alder-lieffsten vader 'en hebt
ghy gheen medelijden met dit Clooster
en hebt ghy gheen medelijden met ons/
die ghy met soo Godt-bzuchtighe affectie
u vaderlijck hert hebt ghegeuen; waer-
om en acht ghy dien arbeit niet groot-
ter/die ghy op dese plaetse ghedaen hebt
hoe kunt ghy sulcken beminde kinderen
alsoo verlaeten & hier naer heeft B E R-
NARDVS met hunlieden begost te wee-
nen/en sijn claerblinckende ooghen naer
den hemel staende/ ons ghetuyghet / dat
hy gedwonghen was van een oft twee te
kiefen gelijk de H. Apostel seet/en wat hy
verkiefen wilde/niet en wiste/maer al-te-
mael stelden inde hande vande eeuwighe
wyscheydt: want vanden eenen kant
trock hem de liefde van sijne kinders om
haer bede te voldoen/ en vanden anderen
kant trock hem de liefde tot CHRISTVS
onsen saelichmaecker om hem inder eeu-
wicheydt te aenschouwen. Nochtans
hadde hem nu ouer langhen tijdt d'oort-
moedicheydt / die seer diep in sijn hert
gheplant was / booz-ghhouden dat hy
eenen onbequaemen dienaar was / en ee-
nen dozren-boom vande welcken soo booz
hem als sijnen ebe-naesten gheen bzuch-
ten te verwachten en waeren / die meyn-
den hy wt t' binnenste sijnder hert alsoo
te wesen/want hy was ghewoon / als

KIII

28

de Religieusen by malcanderen quaemen
 couten / te belijden / dat hy nauwelijck
 de menschen gheloofden / die hem dick-
 wils gheseyt hadden dat hy een seer be-
 quaem man / tot alle affairen was ; en
 boeghden daer by dat op dese saeke sijne
 ghedachten dickwils teghen malcande-
 ren disputeerden / te weten: van dat hem
 sulcken trefselijcke personen niet en
 souden willen bedzieghen / noch niet
 waerschijnelijck en dochte / sulcken op
 rechte menschen te kunnen bedzieghen
 den ghenen daer al de werelt af verwon-
 dert was; hy alleen (d'welck seer wonder
 was) en aenmerckte niet de trefselijck-
 heyt sijnder wercken / ghelijck eertydts
 dien eenboudighen ende rechtbeerdi-
 ghen man / niet en wiste als de son ende
 mane schenen / of huse ghesien hadde.

Ten lesten als nu aenstaende was
 d'af-bzekinghe van sijne wtwendighe
 woon-plaetse / om de siele eenē vryen wegh
 te besorghen naer het eeuwigh aenschijn
 Godts / soo is den vermaerden dagh
 op-ghestaen / op den welcken hem den
 eeuwighen dagh is verschenen: ende in
 sijn sieck-camer vergaedert waeren de
 naeste Bisschoppen / veele Abten ende
 Religieusen / in wiens teghenwoordicheyde
 ontrent de derde ure vanden dagh sijne
 siele wt dit sterffelijck leuen / naer het
 eeuwigh

Cleyn
 gevoelen
 sijns
 selfs.

Sijne ge-
 dachten
 disputeer-
 ren tegē
 malcan-
 deren.

Iob 31.

Bernar-
 dus kerse
 in tegen-
 vordic-
 keyd vā
 veele
 trefse-
 lijcke

perfoons
 Anno
 1153. 20°
 Augusti

reuwich is verrocken / vergheselschap
 met CHRISTVS ende vele Enghelen. **O**
 gheluckighe siele die sijne wt nemende
 verdiensten soo hooch verheuen heeft / de
 welke soo vele suchten sijnder kinde-
 ren nae-bolghden; eenen gheluckighen
 ende waerachtighen blijden dagh op
 den welcken hem den opzechten mid-
 dagh / te weten CHRISTVS heeft versche-
 nen / den dagh daer hy alle de daeghen
 sijns leuens naer ghewacht hadde / soo
 deckwils naer dien verlanght / soo dict-
 wils met meditatie oberpeyst / met soo
 veel goede ghebeden ghewapent; l'is
 boozwaer eenen saelighen dooz-ganch/
 banden arbeyt tot de ruste / bande meet
 tot het mit/bande doot tot het leuen / van
 het gheloof tot de waerhepdt / bande pel-
 grimagie tot het vaederlandt / bande
 wereldt tot den vader.

Hoe hy
 naer dese
 dagh ver-
 langht
 heeit.

XII
 28

CAPITTEL XII.

Hoe onselieue Vrouwe met d'En-
 ghelen sijne siele naer den hemel
 voert, en van twee openbaerin-
 ghen die hy in sijn doot ghedaen
 heeft.

Op de selfste ure als BERNARDVS
 ghestorven was / is inde selue sieck-
 camer

raer daer r'lichaem van desen he
 ghen man ruste / van alle dese treffelijcke
 per'oonen ghestien / de alderheplichste
 moeder Godts MARIA een besunder
 patronesse vanden heplighen B E R
 NARDVS / hebbende booz haeren swet
 een ontallijcke menichte van Enghelen
 ghelijck sulcken Koninghinne betaems
 de / die / int aensten van alle dese persoo
 nen / de alderheplichste siel vanden man
 Godts (ghelock wt den mont vattende) De En
 int' opperste vanden hemel heeft berghe
 ghelen
 selschap / de Enghelen soo lanck inde
 maeken
 locht groote blijfchap en hemelsche me
 blijfchap
 lodie maekende / tot dat de siele int opper
 ste des hemels neffens de sijde van onse
 lieue Vrouwe ghestelt was / daer sy van De Bis
 dese treffelijcke mannen ghestien is. Soo schoppen
 heeft dese aldersupperste maghet haeren ende
 seer grooten liefhebber bereert / waer aen
 sien dat.
 niet en twyffele oft sy en doet noch dae
 gelijckijet sulckij aen de ghene die haer
 op dese weerdit ghe-eert ende gheviert
 Eenen
 hebben; tot eenen spieghel van ons allen
 schoonen
 (Godbezuchtighen leser) op dat wy dooz
 spieghel
 om onse
 haer te eeren ende bieren eens ten lesten
 lieve
 tot dese glozie mogen geraekē / want t'is
 Vrouwe
 ons advocateresse by haeren eenighen
 veel te
 eeren.
 sone booz de ghene die haer lief-hebben /
 d'welck seer wel den H. BERNARDVS
 ghe-weten heeft ; daerom seet hy int eer
 ste

B b

ste

ste sermoon van haere gloriose hemel-
 Sy is on- **uert: Onse Koninghinne is ons voorghe-**
 le advo- **gaen en seer wel onthaelt, op dat vvy haer**
 caterse **ghetrovvelijck souden volghen, al roepen-**
 inden he- **de: treckt ons naer u, en vvy sullen den**
 mel, **reuck van uve specerijen volghen. Onse**
pelgrimage, heeft een aduocaterse voor-
ghesonden: die als de moeder vanden Rech-
ter, en moeder der Bermherticheydt, oot-
moedich en crachtich d'affairen van onse
siel saelicheydt sal drijven.

Veel
 heyliche
 menschen
 sien dese
 siel naer
 den he-
 mel gaen

Den op ganck van dese heylighe siel
naer den hemel is van veele heylighe
menschen in verscheyden deelen des we-
relts ghesien / vande welcke twee bistoe-
nen sal verhaelen d'een in Enghelandt
gheschiedt / vander in Wasconten.

Hy wort
 gesien in
 Enghe-
 landt.

In Enghelandt was eenen religieus
van groote heylighepdt die op den dagh
als den H. BERNARDVS Abt van Cla-
rabaux deser wereltd ouerleden is / inden
gheest ghesien heeft eenen seer grooten
Enghel vanden hemel ghesonden / een
seer groote siel wt dese wereltd met groo-
te blijshap naer den hemel voeren. Het
was seker een groote siel / die groot was
in veele treffelijcke wercken.

Guiliel-
 mus be-
 soeckt
 Bernar-
 dus.

Guilielmus die den H. BERNARDVS
bekeert hadde woonden in Branchy
en was religieus in een Clooster van
ons Orden ghetworden Grooten-voet
ghe

ghenaemt. Desen is op eenen sekeren
 tijde BERNARDVS comen besoecken/
 in algh nu sijn af-scheyt van hem had-
 ghenomen / was hy seer droebich om
 dat hy den man Godts niet meer sien en
 konde/maer BERNARDVS dit merckte.
 Heeft hem gesept:en sijn niet bebreest/
 ghy sult my noch sien. Dit heeft hem
 vernichsins ghetroost en met groote be-
 gheerte heeft hy naer dese belofte soo
 verlanght / tot den nacht toe dat B E R-
 NARDVS ghestorven is / die aen hem
 in Clooster Grooten-bosch veropenbaert
 heeft ende gheseyt: Broeder Guilielme; hy
 antwoorde: wat belieft u. BERNAR-
 DVS seyde: comt met my. Sy ginghen
 saemen en quaemen ten lesten op eenen
 eer hooghen bergh. Den heylighen man
 vraeghden hem/of hy wel wiste waer hy
 was. Guilielmus antwoorde/dat hy t' niet
 wiste. BERNARDVS heeft wederom
 gheseyt: my sijn nu gecomen aen de bek-
 lingen vanden bergh Libanus; en ghy
 sult hier beneden blijen / maer ick sal
 rouwen op den bergh gaen. Ghevraeght
 sijnde waerom dat hy op den bergh wil-
 den gaen; antwoorde: om te leeren. Gui-
 lielmus hermondert sijnde van dese ant-
 woorde/vraeghden: heyligen Vader wat
 wile ghy leeren aengesien dat gy in alle
 wetenschappen den gheleertsten vande
 werelde

Scheyt
 met
 droefheyt
 van hem.

Bernar-
 dvs ver-
 troost hē.

Bernar-
 dus vero-
 penbaert
 hem.

Een vō-
 der vi-
 floen van
 Guiliel-
 mus
 vvaer vut
 hy de
 doot van
 Bernar-
 dus ver-
 staen
 heeft.

wereldt sijn? hy antwoorde: hier onderen is gheen wetenschap / gheen kennisse van waerheydt; maer bouen is d'obervloedicheydt van wetenschap / en de waerachtighe kennisse der waerheydt; en met dit woordt hem verlaetende / is inde teghenwoordicheydt van Guilielmus desen hooghgen bergh opgeclommen. Terwilen hy dit sagh / is hy wacker gheworden / en terstont oock indachtich de woorden van

Apoel. 14.

den H. Evangelist Iohannes: Saelich sijn de doode die inden Heere sterven. Smorghens den Abt ende Religiösen sprekende / heeft teghen hunlieden gheseyt / dat BERNARDVS ouerleden was. Die desen dagh bemerckt hebben / en coys daer naer bebonden ghelijck haer Guilielmus gheseyt hadde.

Hy ver-
gondicht
de doot
van Ber-
nardus
aen de
Reli-
giösen.

CAPITTEL XIII.

Hoe de ghedaente van sijn gheben-
ne bijt Lichaem inden steen blijft
staen, daer het op ghewassen
vviert, en veel volckx ghecomen
is om 't lichaem te sien, ende be-
graven vwort.

NMer dat dese H. siele wt dit H. L.
nchaem ghescheyden was (hebben

de steligteusen met groote droefhepdt yet
 lue op den steen gheleert niet soo seer om
 af-te-wassen/ als om 't waeter/ daer dat
 ghebenedijt lichaem mede ghewassen
 wiert/ eenichsins te ghebenedijden, want
 dit waeter heeft thien, iaer hier naer
 vbedozben ghebleben en veele siecken
 yn daer dooz ghenesen. Als 't heyllich
 lichaem nu op den steen gheleert was/
 heeft het sijn ghedaente soo diep daer
 inne ghedruckt al oftse daer inne gehou-
 den hadde gheweest/ die daer tot hedens
 naeghs toe noch inne-staet/ ghelijck ick
 van lofweerdighe mannen verstaen
 hebbe: ende den Eerweerdichsten Heer
 Angelus Manriquez schryft/ dat dickwilt
 geproeft is dese ghedaente daer wt te
 houten / maer niet en kan gheschieden
 al ist saeken dat daer veel stucken af
 gehouwen worden. Deseu steen wort
 noch daghelijckx tot Clarabaur ghestien/
 in den steen de ghedaente sijnx ghebe-
 nedijt lichaem al-even-eens ghelijck eet-
 t als CHRISTVS naer sijne doot ginck/
 sijn aensicht bzuckten in den doeck die
 Veronica booz bracht en noch hedens
 naeghs in Hispanien booz eenen grooten
 schadt bewaert wort. Waer CHR STVS
 heeft dat levende ghedaen en BERNAR-
 DVS naer sijn doot / CHRISTVS heeft
 naer sijn heyllich aensicht / ende B E R-

B b 3

NAR.

Het li-
 chaem
 voort
 geval-
 len op
 eenen
 steen,

De ghe-
 daente
 des li-
 chaems
 inden
 steen ge-
 druckt.
 Anno
 1133. c. 8.
 n. 6

De ghe-
 daente
 en kan
 niet vt-
 gehou-
 ven
 worden.

'T ghe-
 schil tus-
 schen het

drucken
van het
aensicht
Christi
in den
doeck
van Veronica, en
°t lichaem
van Bernardus
inden
steen,
°T lichaem
leyt te
sien.

R III
28

NARDVS sijn gheheel lichaem uytgedruckt; CHRISTVS op eenen doeck / BER. NARDVS op eenen steen; CHRISTVS op het hovenste vanden doeck / BERNARDVS diep inden steen / soo dickwils met miraeckelen bevesticht / als die uytgehouden wordt.

Als die ghebenedijt lichaem nughewassen was / hebbe de su °c seluē priesterlijcke kleederen aenghedaen en inde Capelle van onse lieue Vrouwe ghezocht. Daer het twee daeghen te sien heeft geleghen. °T volck van d'omittigghende plaetsen hoorzende °t ouerlijden van den man Godts / sijn seer bedzoeft gheweest / en alle soorten van menschen / soo Edel als onedel / rijck / arm / oudt / ionck / groot / cleyn sijn gheromen naer °t Clooster om dit ghebenedijt lichaem te sien. Het colleur des aensiches en veranderden niet / maer de soeticheydt sijns wesen vermeerderden alle oogheblijcken; den toe-loop des volcks vermeerderden oock alle vzen sommighe om te kussen sijne ghebenedijde voeten ende handen / sommighe om te raecken met groot sijn habijt / ander om haere roosen hoepkens te strecken aen sijn habijt / andere met silbere wercken om daer mede hem aen te raeken / die booz eeuwighe ghebachtenisse te houwen ende in verschepden noyt te ghebruyken.

De groote menichte des volcks om te sien.

ken. Den toe-loop vermeerderden soo/ Door
 dat Gozevinus met de Bisschoppen ende den toe-
 Abten raedt ghehouden heeft of sy hem loop van
 terstont begraven wilden / want de ghe- t volck
 rusticheyde der Keltigusen wtert ghe- vvort hy
 stoozt / daer en was gheen eerbiedinghe te vroe-
 aen Bisschoppen / Abten ofte Keltigieu- ghet be-
 sen / en vreesende datter den derden dagh graven,
 noch meerder volckx / om haer Godt-
 vzychtheit te voldoen / souden comen;
 hebben sy op den derden dagh smorghens
 d'ure vanden dienst Godts vooz-comen/ Hy
 en dat supber lichaem int gras gheleet/ vvort be-
 met eenen steen desen kostelijcken steen graven.
 bedeckende.

CAPITTEL XIV.

Hoe 't lichaem noch boven d'aerde
 vvesende veele mirakelen doet,
 d'vvelck hem op deghehoorsaem-
 heydt aldaer verboden vvort.

Als dit heyligh lichaem nu met de
 Priesterlijcke cleederen seer eerlijck
 beclert ende het aensicht ende handen
 onbedeckt waeren / soo wasser eenen van
 de Keltigusen die langhen tijdt met de
 vallende steekte ghegaen hadde; desen is
 hy 't lichaem vanden man Godts ghes-
 comen (al oft hy noch gheleest hadde)

Bb 4

krj.

Naet sijn
doot ge-
neest de
vallende
sieccte.
Cant. 5.

krjgende ende biddende sijns te willen
ghenadigh wesen. Den man Godts die
nu doot was / en kost de ellendicheyt van
sijnen sone niet langher aensien; maer
al oft hy gheseyt hadde: Sone ick slaep,
ende mijn hert waecte. heeft hy op den sel-
ven ooghenblick vercreghen: ghene hy
bereyschten; want van die ure is hy ge-
sont gheworden / ende dooz experientie
gheleert dat sijnen Vader naer de doot
noch leefden.

Den dagh te bozen eer desen kostelije
ken schadt in d'aerde begraven wiert /
isser een kindt van 't naeste Doorp / wiens
arm stijf was / aldaer gheromen / de Re-
ligieusen hebben met dit ellendigh kindt
medelijden ghehadt / eensdeels om dat
het arm / eensdeels om dat h' t jonck was.

Gheheest
eenen
sijven
arm.

Sy hebben ten lesten 't kindts arm ende
handt neffens den arm van dit ghebene-
dijt lichaem ghelept / ende terstont inde
teghenwoordicheyde der Bisschoppen /
Abten / Religieusen ende veel andere
menschen / sijn de zenuwen warm ghe-
worden / nyf-ghereckt / ende 't kindt ghe-
heelemael ghelesen. Omstaenders dit
wonder werck siende / hebben sulcken
blijshap ende ghetier ghemaect om
Godt te bedancken / dat de Religieusen
grootte moeyte hadden om haer te stillen.

'T nachts isser eenen anderen ghe-
heest

helemael slap van lichaem by dit ghe-
 benedijt lichaem ghelept / ende inde te-
 ghenwoordicheydt der Keltigcousen opge-
 heft ende ghelept naer den Altaer.

Den Eerweerdighsten Heere Gozevi-
 mas Abt van Citeaux / die met meer an-
 dere Abten van d'Orden tot d'uytbaert
 van desen H. man comen was / oberpep-
 sende d'onghemack datter naemaels vol-
 ghen soude dooz 't besoecken van dit H.
 lichaem om eenighen troost te verkrif-
 ghen (ghelijck sy nu aen sommighe ghe-
 sten hadden) ende alsoo de goede disci-
 pline ende yberbande H. Keltgie eenigh-
 sing soude verflappen / heeft hem verbo-
 den soo veel mirakelen niet meer te doen
 op die plaetse. Ende ghelijck den Apostel
 van CHRISTVS seyt: Hy is onderdanigh
 gheweest totter doot toe. Waer by onsen
 Alderheplighsten Wet-stel der Benedictus
 ons ghehoorzsaemheydt totter doot toe
 boozsteldt / soo is BERNARDVS oock
 ghehoorzsaem naer syn doot gheweest;
 want van dien dagh af en heeft hy daer
 soo veel mirakelen niet meer ghedaen /
 maer op ander plaetsen ende landen wo-
 den de menschen sijne heplicheydt noch
 daghelijck ghewaer.

Ghentest
 eenen
 slappen
 van ledē.

Hem
 voort ver-
 boden
 daer soo
 veel mi-
 rakelen
 niet meer
 te doen.
 Philipp.
 2.
 Hy is
 naer de
 doot ge-
 hoor-
 saem.

CAPITTEL XV.

Hoe veel Cloosters hy ghesticht heeft, ende van een mirakel dat hy ghedaen heeft daeghs voor sijn begravenisse.

Als hy nu gheluckichlyck oberghebacht hadde de daghen sijn leuens ende ontrent 63. jaeren oudt was /

Wanneer soo is dien beminden vriendt Godts
hy ghe-
storvé is.

BERNARDVS den eersten Abt van Clarebaux ende Vader / van meer als 160. Cloosters op den 20. Augusti in't jaer ons Heeren 1153. inden Heere salichlyck overleden. Hy leyt tot Clarebaux begraven vooz den Altaer van onse Lieve Vrouw / wiens ghetrouwen dienaer hy gheweest hadde / d'welck uyt sijn schriften ghenoechsaem is te bemercken. Op sijn bozste in't graf is een cleyn doosken ghestelt / daer de Reliquien vanden h. Apostel Thadæus in zyn / die hem 't selbe jaer van Jerusalem waeren ghesonden / ende in sijn sieckte by hem hadde.

Ghenceft
eenen
siecken.

En luttel te vozen eer dit h. lichaem begraven wiert / isser een bande Reliquien / die nu langhe jaeren seer sieck hadde gheweest / by het lichaem ghecomen / ende heeft met een vast gheloof sijn hulpe besocht /

socht/ die hy verkregghen heeft/ ende noch leeft (seyt den Schryver) ghesont ende wel te passe.

Van dese 160. Cloosters die soo dooz hem als dooz sijne kinderen ghesticht ende gherefozmeert zyn / heeft hy selver tachtentich Cloosters ghesticht/ende aenbeert die ghesticht waeren. Dit bewijst claerlyck den lofweerdighen man Angelus Manriquez in sijne Jaer-boecken van onse H. Ouden/ Anno 1153. c. 9. n. 7.

Hoe veel Cloosters hy ghesticht heeft.

In Vranckrijck	20
In Hispanien	11
In Champaigne	7
In Nederlandt	6
In Engelandt	5
In Yrlandt	5
In Bourgundien	4
In Italien	4
In Savoyen	4
In Hoogh duytslandt	2
In Svveeden	2
In Hungarien	1
In Denemarcken	1

Twee-en-tsebentich heeft desen trefselijcken man beschreven / de reste zyn alte-saemen upt dese Cloosters ghesproten.
Hier

De ver-
maect-
heyt van
de Catho-
like
Room-
sche Re-
ligie.
Een goede
lesse voor
de ket-
ters.

Mer upt is genoeg te bemerken hoe
de Christelike Catholike Roomsche
Keligie ten tijde van BERNARDVS de
ghehele wereld door bezeyt was / die
de nieuw gherefozmeerde / woonende in
een cleyn hoeckircken bande wereldt / niet
en willen kennen. Maer inden uitersten
daghsullen sy haer bezoghen binden /
ende bande Christene Roomsche Catho-
liken seggen / 't gene den wijfen man seyt:
Dit zijns die wy somtijds in spot hebben
ghehadt, ende in ghelijckenisse der laster-
inghe, wy onverstandighe achten haer lieden
leven te vvesen rasernije, ende haer lieden
eynde sonder eere: Siet hoe sy gherekent
zijn onder de kinderen Godts, ende onder
de Heylighen is haer lieder deel. Daerom
hebben vvy ghedoot vanden vvegh der
vvaerheydt, ende d'licht der rechtveer-
dicheydt en heeft ons niet gheschenen, ende
de sonne der verstandicheydt en is ons niet
op ghegaen.

Cap. 5.
v. 4.

Op dit selfste jaer is van deser werelde
ghescheyden onsen alder-heylighsten Va-
der Eugenius Paus van Roomen / ende
eertijts den discipel van BERNARDVS /
in wiens plaetse ghekosen is Anastasius
den vierden van dien naeme; als Keyser
van Roomen was den Hoogh-ghebozen
Fridericus, ende Koninck van Franck-
rijck Ludovicus den Godtzuchtighen.

CA.

CAPITTEL XVI.

Hoe sommighe Religieusen sijn
doot voorlegghen veele jaeren
te voren.

Ick hebbe hier bozen beloofst dat ick in
leste van sommighe beropenbaerin-
ghen soude vermaenen / ende om te be-
ghinnen / sal ick eerst verhaelen 't ghene
seben iaeren te bozen doorseyt was eer
het gheschieden.

'T ghebeurden op eenen tijdt dat twee
eenboudighe Religieusen in 't Clooster
t'saemen spraken van BERNARDVS
heyligh leven ende wondere wercken.
Den eenen die van jonckx af in 't Cloo-
ster op gheboedt was / heeft gheseyt te-
ghen den anderen: Weet ghy wel hoe
lanck dat onsen heylighen Vader leven
sal? Hy antwoorde: Neen. Waer op
den eersten wederom seyde: Ick wete wel
dat hy noch ses oft seven iaeren in 't le-
ven sal wesen. Waer van hy dit wiste /
in kunnen wy niet weten (seyt den
Schryver) want hy en heeft ons noyt
gheseyt / ende hy is door onsen heylighen
Vader ghestorven; maer eenen anderen
Religieus die nu noch leeft / heeft dat wel
gheweten / die nu noch meer verwondere
zijnde /

De Reli-
gieusen
spreken
van sijn
heyligh
leven.

Eenen
voorseyt
dat hy
noch
lanck le-
ven sal.

Sijn ghe-
wyghe-
nisse is
ghe loaf-
baer,

zjnde / als hy ghesten heeft gheschleden
dat hy ses oft seben iaeren te bozen hadde
hoozen segghen / die van sulcken weer-
dicheydt is / dat wy aen sijn ghetuyghe-
nisse niet eens en twijffelen; ende heeft
daer hy gheseyt / dat hy over 6. oft 7.
iaeren heeft hoozen segghen / dat / Rober-
tus die nu Abt van Dupnen in Vlaen-
deren is / den successieur van BERNAR-
DVS soude wesen.

Als den tijdt aengheromen is / dat des-
sen onsen heylighen Vader hem haesten
om te sterben / was hy overwonnen van
sieckte (soo ick te bozen gheseyt hebbe)
ende scheen dat hy alle ooghenblicken
soude sterben; soo hebben de Keltigieusen
een innich ghebedt tot Godt ghestort /
op dat BERNARDVS noch wat soude
moghen leben. Hy heeft bemerckt dat
dooz't ghebedt sijnder kinderen / sijne be-
gheerte wiert upt-ghestelt; hier-om
heeft hy haer by hem gheroepen / ende
dese selfste woorden gheseyt: Waerom
hout ghy-lieden my ellendighen mensch
hier & Ghy-lieden zyt stercker ende hebt
ghetommen. Ick bidde u lieden hout op /
hout op / ende laet my gaen. Eer dese ke-
ligieusen haer tot dit innich ghebedt be-
gheben hebben / heeft eenen van hun lie-
den het nae-volghende visioen ghehad:
Hy heeft ghesten datter buyten de mu-
ren

De Reli-
gieusen
bidden
voor sijn
lanck le-
ven.
Hy vvort
dit ghe-
vvacr.

ren van 't Clooster den man Godts een
 groote menschte met alle blyfchap te
 ghemoet quam / in welcke proecessie hy
 maer vier personen sagh booz-upt-co-
 men / te weten / Gaufridus Bisschop van
 Chartres / Humbertus die den eersten Abt
 van Igniacum hadde gheweest / ende de
 twee broeders van BERNARDVS / te
 weten / Guido ende Gerardus. Dese heeft
 den man Godts seer hertelyck ghegroet /
 ende met haer eenighen tijdt seer vrien-
 delijck ghesproken ; ten lesten hebben de
 treffelijcke mannen haer afscheydt van
 BERNARDVS ghenomen / segghende :
 't is onsen tijdt om wederom te gaen.
 Hy dit hoorzende / wiert seer bedroeft / ende
 sijn droefheyt te kennen ghebende / heeft
 gheseyt : Wat wilt ghy- lieden sonder my
 wegh-gaen : Sy antwoorzen : Wende
 onse begheerte en mach niet volbrocht
 worden / booz dat den Oost-tijdt is. Dit
 heeft alsoo naemaels ghebleken : want
 smorghens als desen Keltigheus dit vi-
 sioen t'snachts te bozen ghehadt hadde /
 heeft hy sijne mede-Keltigheusen vertroost /
 die vreesden haeren heylighen Vader te
 verliefen / maer leefden noch meer als
 een half-iaer hier naer : want dit visioen
 was inden Winter gheschiedt.

Visioen
 van hoe
 lanck hy
 noch le-
 ve soude

De heyli-
 ghe man-
 nen co-
 men mal-
 canderen
 inden
 gheest te
 ghemoet.

Bedielsel
 van het
 visioen

CAPITTEL XVII.

Hoe hy voor ende naer sijn doot aen
veele veropenbaert is, ende van
de menichte der Religieusen die
hy achter-ghelaeten heeft.

O den selven tijdt heeft een ander bis-
stoen d'eerste bevesticht / want daer
was eenen Religieus die sagh dat den
man Godts hem bereet maecten om
naer Jerusalem op te gaen / ende als hy
nu ghereet was om te reysen / soo is den
seer Eerweerdighen Odo / die hem van
ionckx af seer treffelijck in d'Orden hadde
ghedraghen / met groote eerbiedinghe by
hem ghecomen / seggende : Ick sal u
booz-gaen. D'welck alsoo gheschiede
is / want Odo is booz hem uyt dese we-
relt naer het hemelsch Jerusalem ver-
trocken / ende hy cozts ghebolght.

Genen anderen Abt die seer goeden
briendt van BERNARDVS was / ende
niet berre van Clarevaux woonden / heeft
in een bisstoen den man Godts sommighe
daghen booz sijn doot met groote staets-
sheydt / ghecleet in sijne Priesterlijcke
cleederen / naer den Nutaeer sien gaen / en-
de den Introitus bande Misse singen Een
kindt is ons gheboren. Hy was waerach-
rich

'T visioe
van eenen
Reli-
gieus.

'T ediet-
sel van 't
visioen.

Een ander
visioen.

heyligh een kinde / saechtmoedich ende
 oormoedich van herten / ende ghelijck een
 cleyu kinde 't rijck Gods besittende ; op
 tens sterfdagh / als hy ons scheen te
 verlaeten / herbozen wiert hier boven in
 den hemel / tot vzeught ende blijfchap
 aller hemelsche creatueren. Aldus moe-
 den die hemelsche inwoonders dooz de pe-
 nitentie van eenen sondaer verheught ;
 Wat een blijfchap moet hem Godt inden
 hemel niet ghetoont hebben / die soo me-
 nighen sondaer tot bekeeringhe ende pe-
 nitentie ghebrocht heeft & wie can ober-
 pypfen hoe veel wereltlijcke menschen tot
 berouwe haerder sonden / ende hoe veel uyt
 de werelt tot 't Cloosterlijck leven Godt
 dooz desen man Godes herweckt heeft &
 Ofst wie false tellen die onder sijn ghe-
 hoorzaamheyt / in hondert en t'festich
 Cloosters dooz de godertierentheyde
 Godes tot penitentie zyn ghebrocht?
 Want uyt allen de ghene die sijne besin-
 dere kinderen schenen te wesen / uytghe-
 nomen die nu salichlijck ghestorven ende
 op andere plaetsen ende landen gheson-
 den waeren / op den dagh als hy naer den
 hemel verrocken is / heeft tot Clare-
 baux achterghelaeten ontrent de seben-
 hondert sielen / die Godt Almachtigh al-
 daer inden gheest dienden. Wat is dan
 wonder dat hy aenghenaem ghewest is
 C c aen

T be-
diesel.

Hy vvorc
verghelc-
ken by
een cleyu
kindt.

De
vreught
der Ein-
ghelen o-
ver de
bekeerin-
ghe der
sondaere.

De me-
nichte die
Bernar-
dus be-
keert
heeft.

Deredene aen Godt / ende van alle de hemelsche
 vvaerom inwoonders met groote blijfchap ende
 hy vvel bzeught ontfanghen ? die fijn gaben soo
 inden he- wel ghebzuyckt heeft ende fijnen loon soo
 mel ont- feer bermentichuldicht ? Maer hier
 haelt van ist ghenoech / op dat wy int cozt al-
 vvoit. les fouden verhaelen ghelijck tck beloofst
 hebbe.

Veropen-
 baert hem
 aeneenen
 Proft.

In dit selve Clooster daer den Abt dat
 bifioen hadde / heeft den man Godts aen
 den Proft hem veropenbaert ende fijn af-
 fcheyt genomen / seggende : Weet dat tck
 nu verhuysfe ende hier niet meer blijben
 en fal. Dit heeft hy tegen fijnen Abt
 gheseyt ; die terftont naer Clarebang is
 ghegaen / bebindende dat BERNAR-
 DVS op den selften dagh overleden was /
 als dese veropenbaeringhe gefchieden.

CAPITTEL XVIII.

Van twee andere veropenbaerin-
 ghen naer fijn doot, ende de
 vriendtschap tuffchen hem ende
 den H. Biffchop Malachias.

Op den nacht naer dat 't heyligh li-
 chaem was begraven / wat eene
 groote zorghe dat hy noch droegh voor fijn
 ne kinderen / ende hoe hy haer beminden
 heeft hy claerelijck berooft ; want op
 den

den selfsten nacht heeft hem veropen-
baert in groote glorie ende claer licht aen
enen Religieus / die met BERNARDVS
gheerne wat soude ghekouc hebben / maer
haest vooz-by gaende heeft hy gheseyt:
Ick ben om eenen eenboudighen broeder
comen. Dese openbaeringhe heeft hy sijn
mede-Religieusen smozghens vertelt /
die seer verwondert waeren: maer ont-
rent d'v' uven inden dagh is de waerheyt
van 't visioen te voorschijn ghecomen;
want op die ure is eenen seer eenboudi-
ghen Religieus aldaer ghestorven; soo
dat wy gheloooven dese siele gheluckigh te
wesen / die sulckenen treffelijcken leydes-
man naer den Hemel ghehadt heeft.

Sommighe daghen hier naer is hy
seer treffelijck aen eenen anderen Reli-
gieus veropenbaert / hem betispende /
om dat hy niec droebigh hadde gheweest
over sijne doot; maer hier naer heeft be-
ten Religieus wederom ghetroost / ende
decutighe salicheyt belooft de ghene die
in ghehoorsaemheyt ende sijne onderwij-
singhen sullen volherden / seggende: Weet
oock daer by / ende seght teghen u mede-
Religieusen / dat 't lichaem van eenen
treffelijcken Heplighen inde Bercke be-
graben leyt / wiens cleet ick in mijn le-
ben bekwact hebbe. Dit heeft hy gheseyt
vanden H. Malachias, wieng rock daer

Veropen-
baert
snachts
naer sijn
doot aen
enen Re-
ligieus.

Hy comt
om een
siele naer
de hemel
te verge-
selschap-
pen.

Veropen-
baert aen
enen Re-
ligieus.

Bernar-
dus ont-
deckt de
reliquien
vande H.
Mala-
chias.

hy in ghestorben was BERNARDVS in
sijn leben betmaerden om aen te doen als
hy Misse leesden / ende inden selben is
hy oock ghestorben ende daer mede be-
graben. Tot dese ure toe en heeft nie-
mant der Keligteusen hier af ghetweten.

De vrijschap tus-
schē Ber-
nardus
ende den
H. Mala-
chias.

Eenen gheluckighen Heplighen / wiens
verdiensten BERNARDVS in't leuen en-
de naer sijn doot vercondicht heeft ; ghe-
luckighe liefde die dooz de doot niet ver-
ballen en is : want dese twee seer trefse-
lijcke Heplighen / ghelijck sp malcande-
ren in't leuen hebben bemindt / soo en sijn
sp naer de doot niet van malcanderen
ghescheyden.

CAPITTEL XIX.

Hoe eenen Abt door de hulpe van
den H. BERNARDVS ende den
H. Malachias van sijne sieckte ge-
neest.

Van eenē
siecken
Abt.

Vertich daghen naer d'aflijdicheyt
van BERNARDVS heeft eenen se-
keren Abt / de ghemeynschap tusschen
dese twee Heplighen in sijn leuen beproeft.
Desen was met allen d'andere Abten tot
Clarabaux op d'uytbaert van BER-
NARDVS uyt Engelandt ghecomen /
maer en koste wederom naer hys niet
ver-

bertrecken dooz dien hy met twee sieck-
 ten bevanghen was / te weten / 't pleurig
 ende daghelijckse koftse / soo dat hy tot-
 ter doot toe sieck wiert / ende de Keligieu-
 sen anders niet als den lesten aeffem ber-
 wachten. Hy was seer bedroeft niet om
 dat hy uyt dese mereldt moeste scheyden /
 maer om dienswille dat sijne Keligieusen
 van sijne teghentwoozdicheyt berooft
 waeren / ende hy by haer niet mochte
 steruen. Ten lesten / hy heeft ghebraeght
 oft de Keligieusen (waer van altydt som-
 mighe by hem waeren) souden belieben
 hem aen 't graf vanden H. BERNAR-
 DVS te draeghen; dat sy seer gheerne ge-
 daen hebben. Als hy hier uyt 't binnen-
 ste sijns herten ghebeden hadde / heeft ge-
 drocht 't graf vanden H. Malachias die in
 de Doozt-sijde begraven leyt / oock te be-
 soecken / om eenighe hulpe te verkrijghen.
 Maer hoelende nu beternisse meynden
 dat hy ghesont was / ende heeft dit be-
 soeck achterghelaeten. Sanderdaeghs
 heeft hy hem wederom qualijck geboelt /
 ende de Keligieusen ghebeden datse hem
 inde Kercke souden draeghen; sy hebben
 gheseyt dat het niet van noode en was:
 maer hy antwoozde / datse hem aen het
 graf vanden H. Malachias draeghen sou-
 den: Want (seyde hy) als ick den voozle-
 den nacht een luttel sluymerde / ende

Et 3

haeste-

D'oor-
saeke sijn-
der droef-
heyt.

Besoeckt
't graf
van Ber-
nardus.

Besoeckt
't graf
vanden
Bisschop.

haestelijck verschietende / hebbe ick een
stemme teghen my hoozen seggen : Ghy
zijt van u een sieckte ghenesen ; wilt ghy
van d'ander ghenesen zijn / besoect het
graf vanden Bisschop. Hier naer heb-
ben sy hem aen 't graf vanden Bisschop
ghedraeghen / ende op den selven dagh is
hy ghenesen ; sommighe daghen daer
naer heeft hem op de reyse begheben / en-
de is ghesont t' huys ghetomen.

Comt ge-
font
t'huys.

In dese boozschreven Boecken (O Al-
der-soetsten Vader) soo bekenne ick u-
wen gheest / utwen puer / utwe deughden /
dit werck hebt ghy soo ber-eert / dat ghy
uwen Schepper daer mede deelachtigh
hebt af ghemaect. Jae / dit is u werck /
u ghifte O Heere der Heeren. Want ghy
hebt van 't heghinsel af d'aerde verbult
met de teghenwoordicheydt van utwe
Goddelijckhepdt / die de selve eens sul-
te verbullen met de glorie utwer Majesteit.
Waer af ghy sommighe deelen en sommi-
ghe plaetsen vander eeuwichhepdt hebt
verkosen / uptnemender besoect / die ver-
bullende met besunderere gabe van heyl-
cheydt. Verleent / O Heer / dat die dal
altijdt van gheestelijck graen mach over-
bloeyen / d'melck op dat ghy kenbaerder
soudt maecken hebt dat bereiert met de
swee boozschreven lichten. Betraert dit
huys daer dese twee treffelijcke mannen
be-

De sluyt-
reden
van dit
gheheel
ywerck.

Besocht
d' aerd
van der
aerd

Besocht
d' aerd
van der
aerd

betwaert worden. Laet ons gheschieden
 naer u woordt; op dat/ daer u wenschade
 is/ u hert/ gratie ende barmherticheyde
 altijd mach wesen / ende verleent een
 Godsburchigh hert/ al de ghene die hier
 in utwen Naem vergadert zijn / die ho-
 ben alle naemen verheven is / ghelijck
 ghy boven alles ghebenedijt zijt inder
 eeuwichheyt der eeuwicheden/ Amen.

Eynde des Levens vanden H. ende
 Honich-vloeyenden Leeraer
 BERNARDVS.

De 4 HET